

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ

Студенттер мен жас ғалымдардың
«ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ - 2014» атты
IX халықаралық ғылыми конференциясы

IX Международная научная конференция
студентов и молодых ученых
«НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ - 2014»

The IX International Scientific Conference for
students and young scholars
«SCIENCE AND EDUCATION-2014»

2014 жыл 11 сәуір
11 апреля 2014 года
April 11, 2014

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМ МИНИСТРЛІГІ
Л.Н. ГУМИЛЕВ АТЫНДАҒЫ ЕУРАЗИЯ ҰЛТТЫҚ УНИВЕРСИТЕТІ**

**Студенттер мен жас ғалымдардың
«Ғылым және білім - 2014»
атты IX Халықаралық ғылыми конференциясының
БАЯНДАМАЛАР ЖИНАҒЫ**

**СБОРНИК МАТЕРИАЛОВ
IX Международной научной конференции
студентов и молодых ученых
«Наука и образование - 2014»**

**PROCEEDINGS
of the IX International Scientific Conference
for students and young scholars
«Science and education - 2014»**

2014 жыл 11 сәуір

Астана

УДК 001(063)
ББК 72
Ғ 96

Ғ 96

«Ғылым және білім – 2014» атты студенттер мен жас ғалымдардың IX Халықаралық ғылыми конференциясы = IX Международная научная конференция студентов и молодых ученых «Наука и образование - 2014» = The IX International Scientific Conference for students and young scholars «Science and education - 2014».
– Астана: <http://www.eni.kz/ru/nauka/nauka-i-obrazovanie/>, 2014. – 5831 стр.
(қазақша, орысша, ағылшынша).

ISBN 978-9965-31-610-4

Жинаққа студенттердің, магистранттардың, докторанттардың және жас ғалымдардың жаратылыстану-техникалық және гуманитарлық ғылымдардың өзекті мәселелері бойынша баяндамалары енгізілген.

The proceedings are the papers of students, undergraduates, doctoral students and young researchers on topical issues of natural and technical sciences and humanities.

В сборник вошли доклады студентов, магистрантов, докторантов и молодых ученых по актуальным вопросам естественно-технических и гуманитарных наук.

УДК 001(063)
ББК 72

ISBN 978-9965-31-610-4

©Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық
университеті, 2014

Список использованных источников

1. Кныш А.Д. Мусульманский мистицизм: краткая история.- СПб.: «Издательство «ДИЛЯ», 2004.- 464 с.
2. PrivratskyBruceG. MuslimTurkistan.Kazak Religion and Collective memory - Richmond Surrey: Curzon Press, 2001 – 321 p.
3. Бабаджанов Б.М. Введение к изданию //Собрание фетв по обоснованию зикра джахр и сама`/ Сост.: Б.М. Бабаджанов, С.А. Мухаммадинов; отв.ред. А.К. Муминов. - Алматы: «Дайк-Пресс», 2008.- С. 23-58
4. Бабаджанов Б.М. Зикр джахр у братств Центральной Азии: дискуссии, типологии, возрождение//Журнал PaxIslamica. 2009. № 1 (2) – С. 105-126
5. Избаиров А.К. Идеино-религиозные установки в псевдосуфийских тарикатах//Shygys.2008. № 2 – С. 18-24
6. Муминов А.К. От ответственного редактора// Собрание фетв по обоснованию зикра джахр и сама`/ Сост.: Б.М. Бабаджанов, С.А. Мухаммадинов; отв.ред. А.К. Муминов. - Алматы: «Дайк-Пресс», 2008.- С. 16-22

УДК 297.1

ЗЕКЕТТІҢ АДАМ МЕН ҚОҒАМҒА БЕРЕРІ НЕ ?

Толей Гибадат

gibadat_ast89@mail.ru

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия Ұлттық университеті , Әлеуметтік ғылымдар факультеті ,
Дінтану мамандығының 2 курс магистранты ,Астана,Қазақстан
Ғылыми жетекшісі – Д.Т.Кенжетаев

Зекет (араб.: زكاة – тазарту) – мұсылмандардың бес парызының бірі, яғни мұсылмандықтың төртінші шарты, қоғамдағы кедейлерге берілетін міндетті садақа. Шариғат бойынша, кәмелетке толған ауқатты мұсылмандар ғана жылына бір рет малының, дүние-мүлкінің, дәулетінің қырықтан бір бөлігін Зекет ретінде беруге міндетті. Бұған дәлел ретінде Құран аяттары мен хадис шарифтерін келтіруге болады. Мәселен, Бақара сүресінің жүз оныншы аятында: «Намазды толық орындандар, зекет беріндер» делінсе, Бейинә сүресінің бесінші аятында: «Оларға дінде Аллаһқа ықыласты, ханиф түрде құлшылық етулері, намаз оқулары және зекет берулері ғана бұйырылған еді. Міне, бұл - туралық діні», - делінген. Сонымен зекет жинау және оның алам баласы мен қоғамға берері, тигізер әсері қандай?[1]

1) Алла Тағала Құранда өзінің әмірлері мен тыйымдарына мойынсынған құлдарын жәннатпен сүйіншілеп, мейіріміне бөлейтіндігі турасында уәде еткен. Ал, сондай әмірлердің бірі – зекет болып табылады. Және де, зекет – күнәлардың кешірілуіне себеп болатыны да Құранда айтылған.

2) Қоғамдағы бай мен кедейдің арасындағы рухани, мәдени қарым-қатынастарды жақсартып, бауырмалдыққа тәрбиелеуде де зекеттің орыны ерекше. Кедейлерге мейірімділік танытып, жағдайларына қарасқандықтан, кедей де байларға құрметпен қарап, олардың дүние-мүліктеріне сұқ көзбен қарамайды. Бүгінгі таңдағы әлемнің түкпір-түкпірінде болып жатқан көтерілістердің түбінде қоғамдық топтардың бір-біріне деген ашу-ызасы, реніші жатқанын ескерсек, сондай құбылыстардың алдын алуда да зекеттің маңызы айқындала түсетіні даусыз.

3) Зекет – капиталдың тек қана байлардың арасында айналып тұратын күш болуына бөгет жасайды. Пайғамбарымыз «Зекет–Исламның көпірі» – деп, әлеуметтік өмірдегі табиғи түрде бай, кедей деп бөлінудің зекет арқылы бір дастарқан басына жиналатындығын ишарат етуде.

4) Адамзат баласының бойында дүние-мүлік, байлыққа деген қомағайлық пен қанағатсыздық және байлығымен басқаларға тәкаппарлану, паңдану сияқты жаман сипаттар болуы мүмкін. Зекет ғибадаты адамды осы өзімшілдік, сараңдық, дүниеқорлық сияқты қылықтардан сақтап, кішіпейілдік, жомарттық және кеңпейілдік сияқты жақсы сипаттарға тәрбиелеп, баулиды.

5) Зекет – қоғамдағы жарлы-жақыбайлардың әлеуметтік жағдайларына ықпал етіп, мемлекеттің ішкі экономикасының артуына септігін тигізеді.

6) Зекет пәле-жаладан, апаттан, сақтайды. Пайғамбарымыздың «Малдарыңды зекет беру арқылы қорғандар, ауруларыңды садақа беру арқылы емдеңдер, тілейтін дұғаларыңмен бастарыңа келетін пәлелерді қайтарыңдар» – деген хадисі осыған дәлел.

7) Зекет – қоғамдағы ұрлық-қарлық, адам тонау, кісі өлтіру сияқты жаман әдеттердің таралуына кедергі жасайды. Мұқтаж адамдардың өмір сүрулеріне керекті материалды көмек зекет сияқты заңды жолмен қамтамасыз етілгендіктен, қоғамдағы жағымсыз оқиғалар азайады.

8) Зекет ғибадаты – Алла Тағала нәсіп еткен байлыққа шүкіршілік. Зекет беруші мұсылман қолындағы байлықтың Алла Тағала берген жақсылық екенін түсінеді. Өзінен де зерек, қабілетті, денсаулығы мықты талай адамдардың бұл нығметтен мақрұм екендігін түсініп, сол нығметтерді өзіне нәсіп еткен Алла Тағалаға шүкір етеді

9) Адам баласы зекет беру жолында Шайтан керісінше кедей болып қаласың деп азғыруға тырысады шын мәнінде керісінше бұл туралы бақара сүресінде : «Шайтан сендерді кедейлікпен қорқытып, жаманшылық жасауды бұйырады. Ал Алла сендерге өз тарапынан кешірімі мен кеңшілігін уәде етеді...» [2], «Алла өсімнің берекетін кетіріп жояды, ал садақасы берілген малды берекеттендіріп арттырады» [3].

10) Әлеуметтік жағынан қарағанда, зекет, адамдарды өз қаржыларын бір жерде жинап қоймай, ел экономикасына айналымға салуға итермелейді. Себебі, қолдағы саудаға қатысты мүліктің (қаржының) қырықтан бірін беру тиісті болғандықтан, ол байлық жылдан жылға азаяды, сондықтан оның иесі үшін оны айналымға салып, жұмыс істетуі тиімді болмақ. Бұл, бір жағынан, Ислам дінінің бір адамның жеке басының пайдасы емес, тұтас қоғамның, халықтың пайдасы мен өркендеуін, сол арқылы әрбір тұлғаның да өсуін жақсы бір себеп бола алады. Мал мен мүліктің шынайы иесі Алла тағала, оны адамдарға пайдалану үшін бергені сөзсіз. Сондықтан ондай байлыққа ие болған адам оны пайдаға асырып, басқалардың да игілігіне қолдануы қажет.

Зекет қайда жұмсалуда? Әр-бір мұсылманға парыз боп жүктелген – зекеттен жиналған қаражаттың таратылуы жөнінде де Құранда нақты айтылған. Зекеттен түскен қаржы Алла тағала әмір еткен сегіз бағытта ғана жұмсалады. Пайғамбарымыз (с.ғ.с.) бір хадисінде: «Маған зекет бер» – деген адамға былай жауап берген: «Ұлы Алла зекеттің берілетін орындары жайында пайғамбарының да, басқаның да үкіміне разы болмай, өзі берді. Оны сегіз топқа бөлді. Егер сол сегіз топтың ішінде болсаң, саған есеңді беремін» деген. Зекеттің берілетін орындарын Алла Тағала «Тәуба» сүресінің алпысыншы аятында тағайындап білдіреді: «Шын мәнінде садақалар (зекеттер): кедей-кепшіктерге, түгі жоқ міскіндерге, зекетті жинауға тағайындалған адамдарға (жалақы ретінде), көңілдері жібітілуі мақсат етілгендерге (жаңа мұсылмандарға), құлдарды азат етуге, қарызға батқандарға, Алла жолына және қиналған жолаушыларға берілуі Алла тарапынан парыз етілді» [4]. 1) Кедей-кепшіктер: бұл жерде кепшік деп – жарлы адамдарға айтылады. 2) Пақырлар мен міскіндер: бұл жерде пақыр деп – нисап мөлшеріне жететін байлығы жоқ адамдарға, міскін деп – түгі жоқ адамдарға айтылады. 3) Зекет жинауға тағайындалған арнайы адамдар: зекеттің жиналуы, сақталуы, есептеліп, лайықты адамдарға таратылып, тапсырылуы сияқты жұмыстар үшін тағайындалған адамдар. Бұларға зекеттен белгілі мөлшердегі төлем, еңбектерінің қарымына орай жалақы ретінде берілгендіктен, тағайындалған адамдардың бай болулары зекеттен белгілеген мөлшерін алуларына бөгет емес. 4) Муаллафату-л қулууб: мұсылман болу бақытына әлі кенелмеген кейбір адамдардың жаманшылығынан сақтану үшін және Ислам дінін жаңадан қабылдаған иманы әлсіз адамдардың, тіпті әлі Исламды қабылдамаған кейбір

адамдардың көңілін жібіту үшін Пайғамбарымыз кедей болсын, ауқатты болсын, оларға зекеттен белгілі мөлшер беріп отырған. Міне, осы аталмыш үш топ Құранда айтылып, зекеттен белгілі бір есе тағайындалған «муалләфатул-қулууб» тобына жатады. Бірақ Хазіреті Омар дәуірінде бұл топқа берілетін зекет есесі тоқтатылған. Тоқтатылуының басты себебі, Ислам дінінің дүниеге таралып қуаттанғаннан кейін бұлардың көңілін Исламға жібітіп, жаманшылықтарынан сақтанудың қажеті болмай қалуында еді. Алайда, кейбір ғалымдардың фәтуасына сүйенсек, қажет болған жағдайда, қайтадан бұл топқа беруге болады. 5) Құлдар: қожайынынан азат болу үшін белгілі ақшаға келіскен құлдарға зекет беріледі. Міне, бұл Ислам дінінің құлдарды азат ету жолында жұмсаған еңбектерінің бір көрінісі. 6) Қарызға батқандар: Пақырға зекет бергеннен гөрі қарызынан қиыншылық көргендерге зекет беру – абзал. Өйткені, қарызынан құтылу – қарызы бар үшін басты міндет болып табылады. 7) Алла жолында: бұл топқа Алла ризалығы үшін ілім, ғылым, білім іздеушілер, Алла Тағаланың дінін қорғау және жастарымызды имандылық, адалдық, адамгершілік, әділдік сияқты жақсы қасиеттерге тәрбиелеу үшін, жалпы қоғам пайдасына шешілетін қайырлы істер кіреді. 8) Қаржылары бітіп, жолда қалғандар: бұларға негізгі тұрғылықты жерлерінде ақшалары барлар жатады, яғни, бай болса да оларға зекет беріледі (қажылар, ілім ізденушілер, т.б. сияқты). Қазіргі таңда мұсылман елдері арасында зекет қалай жиналады? Осы орайда тағы бір маңызды мәселе – зекетті жинау мәселесін ұйымдастыруға қатысты. Бұл шара әр мемлекетте әрқалай жолға қойылған. Пәкістан, Сауд Арабиясы, Иран сияқты Ислами мемлекеттерде, азаматтардың зекеттері жыл сайын Рамазан айында мемлекет тарапынан арнайы шара ретінде жиналады. Ал, керісінше, Канада, Австралия, Сингапур сияқты жерлердегі мұсылмандар өздері мемлекеттік емес ұйымдар құрып, сол арқылы зекет жинау және тарату жұмыстарын атқарып отырады. Сонымен қатар, мемлекет жүйесі зайырлы бола тұра, мұсылман елдері болып саналатын Малайзия мен Түркияның тәжірибесі, және бірқатар араб елдерінің, соның ішінде Біріккен Араб Әмірліктерінің Зекет қорлары Қазақстан үшін жақсы үлгі бола алады. Біріккен Араб Әмірліктерінде, 2003-ші жылы елбасы Н.Ә.Назарбаевтың жарлығымен құрылған арнайы Зекет қоры жұмыс істейді. Негізгі мақсаты — халықтың зекетін жүйелі түрде жинап, оны шариғат үкімдеріне сай тарату болып табылады. Жиналған қаражатты арнайы комиссия тексере отырып, тиісті жерлерге жұмсап отырады. Қордың еш кедергісіз жұмыс істеуі үшін толық жағдай жасалып, заңнамалық тұрғыда бекітілген. Қор барлық салықтардан босатылған және тікелей Дін істері Министрлігіне қарасты қызмет атқарады. Олар әр штаттың Дін Істері Кеңесіне бағынып, мемлекеттік мекеме болып саналады. Мақсаты — жаңа технологияларды қолдана отырып, зекетті жүйелі жинау және үлестіру. Зекетті жинау жағынан жаңа технологиялар қолдану және халық үшін төлемдерді өте жеңіл түрде жасауға жағдай туғызу тұрғысынан Малайзия алда келеді. Түркияда Осман империясы кезінен қалыптасқан уақф жүйесі жақсы дамыған. Ал, 1975 жылы сол заңнамаға сәйкес Дін Істері Басқармасының құрылтайшылығымен арнайы Қор құрылды. Мақсаты – Ислам дінінің қоғамда дұрыс насихаттау мешіттер салу, кедейлер үшін арнайы ауруханалар ашу, зекет, пітір сияқты мұсылмандардан түсетін көмектерді шариғатқа сай тарату арқылы әлеуметтік көмек пен қызметтерді дамыту деп көрсетілген. Яғни, Қор зекетпен қатар қосымша түрлі қайырымдылық көмектерді де жинап, сол арқылы кең түрде қайырымдылық және әлеуметтік қызметтер атқарумен айналысады. Бұл қоғамдағы келеңсіз жағдайларды шешу жолында үкіметке көмекшісі құрал болары сөзсіз, сонымен қатар әлеуметтік жағдайдың шешуде маңызы зор.

Қолданылған әдебиет

1. "Қазақ Энциклопедиясы", 4 том 3 бөлім
2. «Бақара» сүресі, 268-аят
3. «Бақара» сүресі, 276-аят
4. «Тәуба» сүресі, 60-аят